

Miljørisikovurderinger av GMO

Uttalelse fra Hovedkomiteen i Vitenskapskomiteen for mattrygghet

Dato: 20.12.10

Dok. nr.: 10-007-2-endelig

ISBN: 978-82-8259-011-2

VKM Report 2010: 42

Bidragstere

Den som utfører arbeid for VKM, enten som oppnevnte medlemmer eller på ad hoc-basis, gjør dette i kraft av sin egen vitenskapelige kompetanse og ikke som representanter for den institusjon han/hun arbeider ved. Forvaltningslovens habilitetsregler gjelder for alt arbeid i VKM-regi.

Vurdert av

Hovedkomiteen:

Jan Alexander (leder), Gro-Ingunn Hemre (nestleder), Augustine Arukwe, Aksel Bernhoft, Margaretha Haugen, Åshild Krogdahl, Jørgen Lassen, Audun H. Nerland, Bjørn Næss, Janneche Utne Skåre, Inger-Lise Steffensen, Leif Sundheim, Line Sverdrup, Ole Torrissen, Olav Østerås.

Koordinatorer fra sekretariatet:

Merethe Aasmo Finne, Arne Mikalsen, Marie Louise Wiborg

Bakgrunn

VKM har utført miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) siden medio 2007. I juni 2010 besluttet imidlertid Miljøverndepartementet (MD) at VKMs oppdrag på miljørisikovurderinger av genmodifiserte organismer under genteknologiloven skulle stilles i midlertidig bero inntil DN hadde gjort en evaluering av VKMs gjennomføring av oppdraget.

DN informerte om MDs beslutning på oppstartsmøtet for den nyutnevnte Faggruppe for genmodifiserte organismer (GMO) 28. juni 2010. Bakgrunnen for MDs beslutning var, ifølge departementet, ”manglende økologisk kompetanse etter utnevningen av ny Faggruppe for genmodifiserte organismer”. VKM ser det som meget uheldig at arbeidet ble stilt i bero samtidig som en nyutnevnt faggruppe skulle starte opp sitt arbeid.

Saken ble drøftet på møtet i Hovedkomiteen 30. september 2010. VKM mottok utkast til evalueringsrapport 1. oktober 2010 og VKMs kommentarer er vedlagt den endelige rapporten som VKM mottok fra DN 18. november. Evalueringsrapporten ble diskutert på møtet i Hovedkomiteen 14. desember 2010.

Vurdering

Faglig uavhengighet

Hovedkomiteen vil innledningsvis påpeke prinsippet om VKMs faglige uavhengighet. Dette prinsippet, som er forankret i matloven, må også følges når det gjelder miljørisikovurderinger av GMO utført for DN.

Ved omorganiseringen av matforvaltningen i 2004 ble et klart skille mellom vitenskapelig begrunnede vurderinger av risiko (helse- og miljørisikovurderinger) og forvaltning av risiko (risikohåndtering) lagt til grunn som et førende prinsipp. I risikohåndtering må det tas hensyn

til andre forhold slik som samfunnsnytte, bærekraftig utvikling, etikk og økonomi. VKM ble opprettet for å foreta vitenskapelig baserte risikovurderinger som grunnlag for utarbeidelse av forskrifter, instruksjoner og andre konkrete tiltak innenfor Mattilsynets ansvarsfelt.

VKM oppnevnes av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og er en faglig uavhengig komité. Det betyr at verken HOD, de øvrige matdepartementene, Mattilsynet, eller noen andre har instruksjonsrett over komiteen i faglige spørsmål. Direktøren for VKMs sekretariat har det hele og fulle faglige ansvaret for den daglige virksomheten, mens leder for Hovedkomiteen og/eller faggruppene har sammen med medlemmene av komiteen/ faggruppene ansvar for de faglige vurderingene som gis.

Da VKM i 2007 fikk i oppgave å utføre miljørisikovurderinger av GMO for DN, var det fra VKMs side en selvfølgelig forutsetning at dette skulle skje på en faglig uavhengig måte uten faglige instruksjoner fra MDs eller DN's side. God dialog og kommunikasjon mellom DN og VKM er imidlertid en forutsetning for at oppdraget kan bli klarest mulig formulert og besvart på et vitenskapelig grunnlag.

Rekruttering/kompetanse

I rekrutteringen av medlemmer til VKMs hovedkomité og faggrupper tas det sikte på å finne personer som samlet sett på best mulig måte dekker faggruppens behov for vitenskapelig kompetanse. Behov for kandidater lyses åpent ut og ekspertene søker selv om å komme i betraktning. Innkomne søknader, og bare disse, blir vurdert av en bedømmelseskomité bestående av eksperter fra Norge og andre skandinaviske land med bred erfaring som dekker alle fagområdene til VKM. Hver søker bedømmes av to eksperter, og beslutningen om kandidatens kvalifikasjoner tas av bedømmelseskomiteen i plenum. Ekspertene i VKM deltar i kraft av sin egen vitenskapelige kompetanse og ikke som representant for den institusjon de arbeider ved eller noen andre.

VKMs faggruppeledere har ansvar for at det sitter rett og tilstrekkelig kompetanse i faggruppene. Ved behov hentes det inn tilleggskompetanse, enten permanent ved formelle suppleringsrunder eller *ad hoc*.

Evalueringsrapporten fra DN

Hovedkomiteen vil i det følgende kort kommentere evalueringsrapporten.

Som bakgrunn for evalueringen av oppdraget til VKM legger DN vekt på et at dette skal gi "et forsvarlig faglig fundament" for "norske avgjørelser vedrørende søknader om markedsføring av genmodifiserte organismer". DN har valgt å evaluere faggruppens samlede kompetanse i forhold til det DN anser nødvendig, VKM-sekretariatets funksjon, utnyttelse av relevant kompetanse i andre faggrupper, innhenting av ekstern kompetanse, ledelse og drift av faggruppen, gjennomføring av oppdraget og interaksjon med oppdragsgiver og rolleforståelse. I DN's evaluering av arbeidet med miljørisikovurderingene legges det således stor vekt på prosessen i faggruppen frem til ferdig vurdering. Hovedkomiteen vil påpeke at det først og fremst er de ferdig behandlede og publiserte risikovurderingene som bør ligge til grunn for en vurdering av om spørsmålene fra oppdragsgiver blir besvart på en vitenskapelig sett tilfredsstillende måte.

Oppdragsgivers, i dette tilfelle DN's, deltakelse som observatør på møtene i faggruppen har som formål å bedre kommunikasjonen, samt bidra til avklaringer og presiseringer om oppdraget. For å sikre en åpen og god meningsutveksling mellom fagekspertene under den

faglige behandlingen av sakene er diskusjonen på møtene i VKMs hovedkomite og faggrupper fortrolige. Det betyr at uttalelser og diskusjonsinnlegg fra medlemmene ikke skal refereres utenfor møtene. En slik ordning er vanlig kotyme i de fleste ekspertkomiteer av denne art. Dette har bakgrunn i en erkjennelse av at den endelige fagvurderingen er et resultat av en prosess i gruppen. VKM forutsetter at observatørene i faggruppene respekterer at arbeidet i gruppen er fortrolig.

Hovedkomiteen mener at DN i sin evalueringsrapport har gått unødig langt i å omtale enkeltmedlemmers rolle, fagekspertise og ledelsesfunksjon i faggruppen.

DN konkluderer i rapporten med at oppdraget om miljørisikovurderinger under visse forutsetninger kan videreføres, men at DN vil følge utviklingen i faggruppen tett.

DN lister deretter i evalueringsrapportens hovedkonklusjoner opp en rekke forhold av faglig karakter, bl.a. gruppens fagkompetanse og arbeidets organisering. Disse vurderes ut i fra dagens situasjon som enten tilfredsstillende, forhold som vil bli observert over tid og nærmere vurdert eller forhold som krever endring.

Konklusjonen om at ”VKM må slutte seg til MDs/DNs forståelse av at det er MD/DN som er norsk ansvarlig myndighet når det gjelder alle aspekter av miljørisiko ved GMO og at MD/DN således har overordnet myndighet når det gjelder norsk deltakelse i internasjonale fora” er uklar. Det er klart at MD/DN er den forvaltningsmessig ansvarlige myndighet som ivaretar håndtering av miljørisiki nasjonalt og internasjonalt. Hovedkomiteen mener at ansvaret for de vitenskapelige risikovurderingene ligger hos VKM. I dette ligger det også deltagelse i internasjonale vitenskapelige relevante fora.

Hovedkomiteen mener at de forhold DN finner kritikkverdig, inklusive de forutsetninger som er beskrevet for videreføring av oppdraget, lett kan oppfattes på en slik måte at det påvirker det vitenskapelige arbeidet i faggruppen, og dermed bryter med prinsippet om VKMs faglige uavhengighet.

Konklusjon

- Hovedkomiteen mener at det først og fremst er ved å evaluere resultatene/produktene til VKM (risikovurderingene) at det er mulig å si noe om faglig kvalitet av VKMs arbeid og om VKM innehar rett fagkompetanse.
- Hovedkomiteen mener videre at det ut fra prinsippet om faglig uavhengighet ikke kan være opp til oppdragsgiver å vurdere om komiteen til en hver tid har rett kompetanse til å utføre miljørisikovurdering av sakene som er til behandling.
- DN gir uttrykk for begrenset tillit til VKMs arbeid med miljørisikovurderinger av GMO. Hovedkomiteen mener at VKM vanskelig kan utføre oppdrag for DN dersom det ikke foreligger tillit til VKM.